

*Др Љубомир Стајић, редовни професор
Правног факултета у Новом Саду*

ПОСМОДЕРНИ ТЕРОРИЗАМ, ОРГАНИЗОВАНИ КРИМИНАЛ И КОРУПЦИЈА КАО САВРЕМЕНИ БЕЗБЕДНОСНИ ИЗАЗОВИ, РИЗИЦИ И ПРЕТЊЕ

***Сажетак:** Рад је посвећен теоријској обради новог схватања безбедности у светлу савремених догађања на глобалном нивоу. Настанак нових безбедносних изазова, ризика и претњи везује се за престанак Хладног рата и нестанак биполарне поделе света између два најзначајнија светска блока. Доминантна безбедносна претња током више од пет деценија долазила је од стране супротстављеног блока и била је изражена као нуклеарна претња. Основна карактеристика поменутог периода је то да је безбедност схватана као збир безбедности појединих држава или засебних блокова потпомогнута делимичним утицајем система колективне безбедности оличеном у ОУН. Поменути период карактеристичан је и по томе што је безбедност тога доба угрожавао „познати непријатељ“, што су били јасно постављени и разграничени циљеви и на крају што је умногоме постојала могућност предвиђања реакције супротстављене стране. Управо у овој чињеници видимо и основну разлику у односу на данашње, савремене, безбедносне претње које углавном долазе од стране недржавних субјеката (актера). Наиме, већи број значајних опасности данас не долазе од стране једне или више држава већ од недржавних више-мање неконтролисаних субјеката. У раду је презентирана и подела нових безбедносних изазова ризика и претњи према датим критеријуми-*

ма. Такође, презентирана су три (по избору аутора) доминантна облика угрожавања безбедности. Постмодерни тероризам, организовани криминал и корупција данас иако имају исти назив и исти циљ као раније са собом носе потпуно нову енергију и квалитет угрожавања који својом снагом превазилази опасности које су до сада биле познате.

Кључне речи: *безбедност, тероризам, организовани криминал, корупција*

1. Увод

Настанак нових безбедносних изазова, ризика и претњи везује се за престанак Хладног рата и нестанак биполарне поделе света између два најзначајнија светска блока. Доминантна безбедносна претња током више од пет деценија трајања стања ни рата ни мира долазила је од стране супротстављеног блока и великих сила и била је изражена као нуклеарна претња са могућношћу катаклизмичког уништења не само супротстављене стране већ и читавог човечанства. Основна карактеристика поменутог периода је то да је безбедност схватана као збир безбедности појединих држава или засебних блокова потпомогнута делимичним утицајем система међународне безбедности оличеном у ОУН. Без обзира на екстремну супротстављеност најмоћнијих супарника у смислу прокламованих циљева и идеологија поменути период карактеристичан је и по томе што је безбедност тога доба угрожавао „познати непријатељ“ (супротстављени блок, супротстављени систем, нуклеарна претња, супротстављена идеологија и сл.), што су били јасно постављени и разграничени циљеви (победити и Хладном рату) и на крају што је умногоме постојала могућност предвиђања реакције супротстављене стране. Једном речју непријатељ је био идеолошки супротстављен блок држава са одређеном углавном познатом силом и моћи. Управо у овој чињеници видимо и основну разлику у односу на данашње, савремене, безбедносне претње које углавном долазе од стране недржавних субјеката (актера). Наиме, већи број значајних опасности данас не долазе од стране једне или више супротстављених држава већ од недржавних више-мање неконтролисаних субјеката који су се на овај или онај начин додали оружја у времену распада Варшавског пакта, а као средство борбе за остваривање својих циљева изабрали су, рецимо, тероризам.

Начелно, све савремене безбедносне изазове ризике и претње можемо поделити на:

1. спољашње, унутрашње и комбиноване;
2. оружане и неоружане;
3. појединачне и удружене;
4. глобалне и локалне;
5. основне и потпомажуће (суплементарне),
6. актуелне и латентне;
7. сталне и повремене;

Због интензивних миграција, револуције у комуникацијама, могућности брзог путовања, слободног протока технологија (па и војних), веће порозности граница, великог јаза између различитих култура, вера и идеологија, безбедосни изазови ризици и претње данас нису само прости збир чинова (аката) угрожавања. Оне данас иако имају исти назив и исти циљ као раније са собом носе потпуно нову енергију угрожавања која својом снагом превазилази опасности које су до сада биле познате. То се најбоље види на примеру тероризма. „Либерални“ тероризам седамдесетих година и данашњи тероризам имају само име и циљ заједничко, док се његови домети, деструктивност, бруталност и жртве које носе разликују у вредностима које се множе индексом и више стотина пута. Тиме долазимо до новог појма који је већ заживео у безбедосној терминологији, а то је појам транснационалне претње којом нису угрожене само државе већ и читава међународна заједница. Практично, не постоји држава која за себе може рећи да је директно или индиректно ван утицаја тих претњи.

Следећа карактеристика савремене безбедосне слике у свету везана је за саме службе и системе безбедности где је у току прилагођавање (трансформисање) снага, служби и система безбедности новим безбедосним изазовима ризицима и претњама. Сведоци смо све чешћег признања најодговорнијих људи у водећим земљама света да је нова ситуација после Хладног рата затекла, донекле, неспремне службе безбедности и да су као такве доживеле бројна изненађења и учинила пропусте јер је њихова организација, метод и средства рада била усмерена на државе као противнике, а непријатељ се појавио у потпуно новом облику. Наравно, да је то захтевало хитне и корените промене и тај процес је у току и код најмоћнијих земаља света.

У литератури се као најважније транснационалне безбедосне претње наводе:

1. Нови тероризам, тзв. посмодерни тероризам

2. Илегални трансфер оружја и дуалних технологија
3. Пролиферација НХБ оружја и ракетних технологија
4. Орханизовани криминал
5. Илегалне међународне миграције
6. Производња и трговина наркотицима
7. Корупција и прање новца
8. Криминал у сфери информатике
9. Угрожавање животне средине

2. Нови тероризам – посмодерни тероризам

Као што је већ речено први талас савременог тероризма везује се за крај шездесетих година XX века тзв. „либерални тероризам“. Други талас са новим облицима, последицама и претњама везује за крај Хладног рата (почетак деведесетих година XX века) који настаје из три разлога.

1. Нестало је спонзорства супер сила и сателитских држава над терористичким и криминалним групама истог идеолошког основа које су служиле за изазивање и управљање кризама.
2. Раширене тежње националног и етничког сепаратизма за остваривање својих циљева, а што је последица премештања становништва, неравномерног демографског развоја, избеглиштва правцем север- југ и слично.
3. Вести се шире великом брзином чиме ефекат тероризма добија на значају што као резултат даје већу спектакуларност акција и остварење принципа економичности у смислу утрошка средстава и оствареног циља.

Може се рећи да је нова ера тероризма и борбе против тероризма у глобалним размерама настала после чувеног напада на САД 11.09.2001. године.

Та ера карактеристична је не само по енормном расту страха од сличних или још опаснијих акција које се најављују, већ и по томе што је тај догађај актуелизовао теоријско промишљање тероризма на глобалном нивоу. То промишљање праћено је двема тенденцијама. Прва је изградња нових концепата националне, регионалне и глобалне безбедности и друга је реконструкција постојећих система безбедности и њихово међусобно повезивање као акутни одговор на могуће опасности од тзв. постмодерног тероризма. Каснији догађаји 2003. и 2004. године само су потврдили оправданост ових потеза и предсказују развој будућег догађаја.

Постмодерни тероризам се у академским круговима и у пракси користи за означавање употребе оружја за масовно уништавање (ОМУ) – биолошког, хемијског, нуклеарног, радиолошког – која се очекује у будућности, У овом контексту све више се разматрају могућности сваког појединачног оружја, тако да се већ може говорити о биотероризму, хемијском тероризму, биохемијском тероризму, нуклеарном, радиолошком и сајбер тероризму.

Тврдње да ће савремени тероризам неизбежно довести до употребе ОМУ темеље се, према неким теоријским мишљењима, на следећим претпоставкама:

- тероризам постаје све смртоноснији;
- терористи стално покушавају да унапреде своју технологију;
- број убијених и примена нових технологија у инцидентима је главни критеријум у рангирању успешности акције;
- све израженија пролиферација ОМУ;
- за супертероризам није потребно имати нуклеарно оружје.¹

Нови облици савременог тероризма подразумевају и промене у организационој структури терористичких организација. Оно што је у претходно наведеном смислу остало исто јесте чињеница да су то и даље илегалне организације које се сматрају непријатељем број један држава које су угрожене тероризмом.

За разлику од ранијег периода када је руководство терористичке организације било централизовано и када је одређивало смер и стратегију деловања, данас се примећује тенденција децентрализованих руководства где они представљају катализатор терористичке активности. Овај облик је изабран као оптималан за „преживљавање“ организације у случају нестанка руководства или привременог или сталног губитка комуникације са извршним делом организације.

Друга промена настала је као последица напретка у транснационалној комуникацији, трговини и саобраћају, па терористичке организације постају флексибилне, транснационалне мреже. Терористи сарађују у области финансирања, деобе обавештајних података, обуци, логистици, планирању и извршењу напада. Терористичке групе са циљевима усмереним ка једној земљи или региону могу добијати подршку од група оријентисаних ка другим земљама или регионима. Терористичка претња је истовремено еластична и дифузна због ове узајамно помагајуће динамичке мрежне структуре.

¹ Јовић, Р.; Савић, А.: *Биотероризам*; Институт за политичке студије, Београд, 2004, стр. 9-10.

Други ниво организације су регионалне групе које обухватају најмање две државе. Трећи ниво су терористичке организације глобалних размера и глобалних циљева. Облици сарадње између сва три облика своде се на:

- директну сарадњу (размена обавештајних података, и особља, стручна помоћ и коришћење истих извора и скровишта;
- промовисање истих идеолошких планова ка заједничком циљу;
- коришћење технолошких достигнућа.

Вероватноћа да ће нека терористичка организација користити биолошко и друго оружје за масовно уништавање знатно је порасла у пост-хладноратовском периоду. Мотивисане екстремним, чак и апокалиптичким идеологијама, неке терористичке амбиције за наношење катастрофалних последица изгледа да су неограничене.

Биотероризам изазива посебну забринутост због јединствене комбинације високог степена смртности релативно јединственог начина производње и могућности тајне употребе. Његова потенцијална деструктивност је толика да се данас сматра стратешком претњом, јер може да произведе патње широких размера.²

Под биотероризмом Р. Јовић и А. Савић подразумевају:

- примену биолошких агенаса у терористичким акцијама с циљем изазивања заразних болести код цивилног становништва или војних формација, животиња и биљака која се шире у облику епидемија и пандемија;
- примену биолошких агенаса као оружје за масовно уништавање и онеспособљавања противничких оружаних снага и снага отпора у локалним и регионалним ратовима;
- војна, полицијска и научна истраживања биолошког оружја и злоупотребу научних сазнања у области генетског инжењерства с циљем производње „супер“ клица – убица људи;
- све облике нучних и квази научних експериментисања клицама, на животињама и људима;
- производњу и кријумчарење биолошког оружја.
- биолошко оружје представља ризик по националну и међународну безбедност зато што:
 - се лако преноси контактом међу људима;
 - може да утиче на здравље већег броја људи и да проузрокује висок морталитет;
 - може проузроковати панику и рушење државног система;
 - захтева посебне мере за припрему целокупног здравства.

² *Ibid*, стр. 33.

Исти аутори су извршили и класификацију биотероризма на три облика:

1. *Геноцидни облик* (употреба биолошких агенаса против људи);
2. *Зооцидни и фитоцидни облик* (употреба агенаса против животиња и биљака (агротероризам));
3. *Екоцидни облик* (употреба против животне средине).

3. Организовани криминал

Савремено доба карактерише висок степен динамичности и брзине развоја науке и технологије и њиховог повратног дејства на друштво. То нужно доводи до наглих промена квалитета и квантитета друштвених појава и односа. Поменуто се изражава и кроз експанзију и усложњавање негативних друштвених појава и њихових последица по безбедност као и њиховог „подизања“ на међународни ниво, чиме се (између осталог) угрожавају и прокламоване вредности међународне заједнице.

Данас се са сигурношћу може рећи да свет карактерише пораст нових проблема по питањима унутрашње и међународне безбедности. Никада до сада није било толико субјеката безбедности (државних, друштвених и приватних) нити толико технике и новца у служби безбедности и никада до сада свет није био толико угрожен. Савремени безбедносни проблеми су од ранијих задржали само име и биће свога дела, док је све остало различито у односу на ранији период. Данашњи облици угрожавања безбедности носе нову енергију (снажнију – разорнију по друштво) и нове опасности.

За разлику од ранијих облика организованог криминала када је примарни разлог бављења криминалом био новац, данашњи „велики“ криминалци имају и више новца него што могу да потроше. Разлог даљег бављења организованим криминалом је (поред примарног) моћ, односно жеља за ванституционалним, ванправним, ванетичким и другим утицајима на државу и политику, односно заузимање положаја и утицаја у друштву које не могу стећи учествовањем у нормалним демократским процесима. Та нова негативна енергија и опасности које са собом носе изазивају последице које више ни једна земља не може да толерише.

Криминал као специфична негативна друштвена појава, представља унутрашњи неоружани и константни облик угрожавања безбедности. Један од његових најопаснијих видова (у домену имовинског криминала) јесте организовани криминал. Организовани криминал подразумева постојање криминалне организације која има више од два члана, с циљем

трајнијег вршења кривичних дела ради остваривања имовинске користи и одговарајућег утицаја, с тим што таква криминална организација, у циљу свог опстанка, мора да користи насиље или нека друга средства застрашивања или да успостави одговарајућу спрегу са државним, политичким, економским и финансијским субјектима, било корупцијом, уценом, изнудом било неким другим начином.³

Иако је традиционално схватан као унутрашњи облик угрожавања, организовани криминал све више поприма међународне димензије и утиче на безбедност и стабилност државе. Битним карактеристикама организованог криминала на почетку XXI века сматрају се:

1. Организовање традиционалних криминалних активности на ширем – глобалном нивоу;
2. Повећани степен транснационалних веза и облика сарадње између криминалних организација, и
3. Вишеструко увећање могућности транснационалних криминалних организација да утичу на безбедност држава, на поткопавање демократских институција, на успорење економског раста држава и сл.⁴

Међународна заједница, свесна опасности дефинисала је ово савремено зло и дала смернице за његово спречавање и сузбијање. Тако је 2000. године у Палерму донешена Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала⁵ којом се овај савремени безбедносни проблем дефинише као криминалитет групе за организовани криминал, под којом се подразумева организована група од три или више лица, која постоји у извесном периоду и која делује споразумно у циљу чињења једног или више тешких злочина или кривичних дела утврђених у складу са датом конвенцијом (то су кривична дела за која је запређена казна затвора од најмање четири године или тежа), ради задобијања, посредно или непосредно, финансијске или друге материјалне користи. Поред групе за организовани криминал, Конвенција дефинише и организовану групу која представља групу која није случајно формирана ради непосредног извршења кривичног дела, и која не мора да има формално дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру (члан 2. Конвенције). Поред овог, кривично дело је транснационалне природе уколико је:

³ Бошковић, М.: *Транснационални организовани криминалитет*, Полицијска академија, Београд 2003, стр. 24.

⁴ Ивановски, З.: *Глобални димензии на организираниот криминал и кризата во Република Македонија*, *Годишник на Факултетот на безбедност*, Скопје 2002, стр.127.

⁵ *Службени лист СРЈ* - Међународни уговори бр. 6. од 27. 06. 2001.

1. учињено у више држава;
2. учињено у једној држави, али је већи део припрема, планирања, руковођења или контроле обављен у некој другој држави;
3. учињено у једној држави, али је у њега укључена група за организовани криминал која се бави криминалним активностима у више држава; или
4. учињено у једној држави, али су битне последице наступиле у некој другој држави (члан 3. Конвенције).

Полазећи од облика организовања (група, банда, организација, удружење и сл.), унутрашњег устројства (хијерархија, дисциплина, закон ћутања *omerta* и сл.), постављених циљева (приход, сталан финансијски доходак, остварени профит, политичке претензије и др.), метода деловања (корупција, изнуда, застрашивање, насиље и сл.) и квалитета успостављених веза (органи власти, државни органи, политичке партије и странке, привредни и финансијски субјекти и др.), могући су разни облици испољавања организованог криминала на унутрашњем и међународном плану.⁶ Из овог се може закључити да организовани криминал међународних димензија може бити носилац више различитих облика криминалитета којима се директно или индиректно угрожава заштићеност више различитих вредности државе, друштва и појединца. Самим тим, међународни, односно транснационални организовани криминал у теорији безбедносних наука бива сматран савременим безбедносним изазовом, ризиком и претњом, а као такав је идентификован и у стратегијама националне безбедности многих земаља. Многи аутори га сматрају озбиљном опасношћу и претњом по функционисање правне државе и по развој демократије у међународним размерама,⁷ односно претњом међународном миру и стабилности.⁸

Организовани криминал, па и међународни, не представља појаву која је нова и непозната националним и наднационалним субјектима безбедности. Зашто онда постоје проблеми око његовог спречавања и сузбијања? „Нови“ организовани криминал у односу на „стари“ (чији су репрезенти *Мафија* и *Сомогга*) је много сложенији и креће се у ширим географским оквирима. Нови облици организованог криминала су брзо захватили широке међународне размере јер се не ограничавају на „класичан“ илегалан промет и купопродају оружја, дроге, уметничких предмета, прање новца и проституцију што представља традиционалне активности италијанске ма-

⁶ Бошковић, М.: *исто*, стр. 24.

⁷ Ангелески, М.: Во борбата против организованиот криминалитет е потребен поорганизиран научно-стручен пристап, *Годишник на Факултетот на безбедност*, Скопје 2002, стр. 95.

⁸ Zalisko, W.: Russian organized crime: The foundation for trafficking, *Police*, Bobit Publishing Company, Redondo Beach 2000, p. 19.

фије. Данас илегални промет нуклеарног материјала⁹, хемијских супстанци и биолошких материја задаје највећу главоболју органима гоњења на међународном плану. Видови савременог организованог криминала су бројни:

1. организовани економски криминалитет типа криминалитет белог оковратника;
2. организовани економски корпорацијски (организацијски) криминалитет;
3. организовани криминалитет злоупотребе власти;
4. организовани војни криминалитет;
5. организовани нарко-криминалитет;
6. организовани криминалитет у вези оружја и муниције;
7. организовани криминалитет у вези накита и скупocenости;
8. организовани криминалитет у вези културно-историјских добара;
9. организовани криминалитет са радиоактивним материјалима;
10. организовани криминалитет у вези фалсификовања новца и хартија од вредности;
11. организована недозвољена трговина аутомобилима („ауто мафија“);
12. организована проституција и трговина белим робљем;
13. организовани криминалитет у вези изнуда (рекет);
14. организовани криминалитет у вези трговине људима;
15. организовани криминалитет у вези игара на срећу; итд.¹⁰

У оквиру постојећих видова организованог криминала бројни су облици који су најчешће повезани, испреплетани и у међусобној директној или индиректној узрочно-последичној вези. Тако се дешава да се приликом кријумчарења украдених аутомобила кријумчаре и у њима сакривено оружје, опојна дрога и нуклеарне материје који се продају на истом или различитом тржишту, а од илегално стеченог профита се финансирају терористичке организације и трговина „белим робљем“¹¹, а у све су, поред криминалних група, укључени и представници страних обавештајних служби и различитих хуманитарних организација.¹² У овом случају, орга-

⁹ Познат је случај крађе 50 kg плутонијума из електране у Литванији, који је био напуштен и остављен у шуми. Осим тога, нуклеарне електране у Источној и Централној Европи нису добро чуване. Узнемиреност је кулминирала 1994. године, када је преко Интерпола поменута крађа извесних количина уранијума из нуклеарке у Чернобилу. Узнемирава и чињеница да су се распале фирме које су одговорне за руковање нуклеарним материјалима, остављајући тако простор за деловање организованог криминала.

¹⁰ Ангелески, М.: *исто*, стр. 101.

¹¹ Бело робље представља жене и децу, ређе мушкарце којима се тргује с циљем њихове експлоатације кроз проституцију. То је појам ужи од трговине људским бићима.

¹² Арнаудовски, Љ.: Међусловност и међузависност на тероризмот и организираниот криминалитет, *Годишник на Факултетот на безбедност*, Скопје 2002, стр. 92.

низовани криминал је повезан и са другим видовима криминалитета, попут еколошког и политичког. Овде се не сме заборавити да организовани криминалитет представља вид имовинског – класичног криминалитета у смислу крајњег циља постојања и деловања организованих криминалних група, а то је противправно стицање профита. Он је неидеолошког карактера и искључује постојање било каквог политичког или националистичког идеолошког деловања¹³, те се, самим тим, искључује могућност поистовећивања са неким облицима политичког криминала, попут тероризма.

С друге стране, организовани криминал покушава да се *инфилтрира* у политички систем земље. То је могуће постићи на најмање два начина: финасирањем политичке и предизборне капмање одређених кандидата и корупцијом гласачког тела на изборима, односно исто тако, само са кандидатима који нису из криминалног окружења; и корупцијом или застрашивањем активних политичких фактора. У овом случају, код организованих криминалних група постоји тежња да своју економску моћ трансформишу у политичку са крајњим циљем да постигнути политички положај искористе за увећање економске моћи. Овде долази до повратног дејства узрока на последицу која се манифестује кроз акумулацију капитала „отетог“ од државе у рукама криминалне групе, односно њеног вође. Адекватним политичким одлукама носиоци организованог криминала бивају заштићени у вршењу своје криминалне делатности, односно, омогућује им се њено некажњено вршење. Најопаснији облик пенетрације организованог криминала у политичке структуре државе постоји у случајевима криминализације појединих чланова, па и већине владе једне земље. Политичке одлуке донете од стране државног врха с циљем омогућавања делатности организованих криминалних група на тај начин постају „квалезилегалне“, и имуне од санкција унутрашњег права. Овде се не ради о организованом криминалу у ужем, већ у још ужем смислу, који би се слободно могао назвати „државним криминалом“. Овакви облици организованог криминала су нарочито опасни на међународном нивоу, уколико се транснационална организована криминална група инфилтрира у политички врх државе, односно у структуре међународних организација.

Посебан облик овакве пенетрације јесте инфилтрација у невладине организације. Оне на разне начине утичу на политичке одлуке земље кроз наводну борбу за заштиту одређених права извесних (интересних) група. За свој рад оне добијају новац, како од „својих влада“, тако и од земаља домаћина. При том су могуће разне злоупотребе финансијских средстава невладиних организација везано за илегалне, али и легалне послове орга-

¹³ Шкулић, М.: *Организовани криминалитет*, Досије, Београд 2003, стр. 39, 58.

низованог криминала. У циљу малверзација на тендерима невладиних организација, развијене су разне махинације.¹⁴

Посебно је велика угроженост *економских система* земаља од транснационалног организованог криминала. Земље трпе извесне штете услед илегалних економских активности организованих криминалних група, а које се огледају кроз смањење прилива новчаних средстава у буџет земље преко наплате широког спектра пореза. На тај начин се индиректно утиче на безбедност земље у смислу стварања социјалне напетости, незадовољства, политичке нестабилности, кроз нижа издвајања финансијских средстава за субјекте безбедности. Поред тога, још опаснији облици угрожавања безбедности економских система земаља може се уочити у процесу транзиције. Наиме, већ поменуте везе у политичким структурама земље могу се искористити за стварање привилегованог положаја организоване криминалне групе у процесу приватизације. Тако се изузетно вредна индустријска постројења могу купити по багателној цени, изванредан број радника отпустити с посла, а производи продавати по знатно вишој цени. У овом случају, поред последица по економски систем земље, угрожавају се основна људска права радника и потрошача производа приватизоване индустрије. Несрећа по земљу је утолико већа уколико се противправно присвојени капитал легалним или нелегалним токовима изнесе из земље.

Као последица претходно наведених активности и тенденција организоване криминалне групе постају *неформални центри финансијске моћи*. Интересантан је податак који каже да је још давне 1979. године организовани криминал у Америци остварио приход од 168 милијарди долара што је више од националних доходака нпр. Аустрије, Данске, Грчке.¹⁵ Организовани криминал у Русији спречева транзицију ка демократији, ограничава лична права и слободе, онемогућује економију отвореног тржишта и легалне стране инвестиције, ограничава слободне изборе и слободу штампе, а прети и финансијској безбедности Русије.¹⁶ Инфилтрација противправно стеченог профита у финансијске и банкарске токове земље може итекако утицати на њену безбедност. Неизоставни пратилац илегално стечених профита јесте „прање новца“. Овај феномен је у директној повезаности са другим облицима угрожавања безбедности: тероризмом, коруп-

¹⁴ Нпр.: Влада финансира невладине организације које се залажу за осавремењавање услова живота и образовање хендикепираних лица, и поверава јој послове око набавке савремене опреме, која се на крају купује од неке криминалне организације по знатно вишој цени од најниже на тржишту.

¹⁵ Кокољ, М.: „Осврт на стање организованог криминалитета у неким државама света“, у: *Организовани криминалитет и корупција*, Српско удружење за кривично право (Зборник радова са научног скупа на Копаонику), Београд 1996, стр. 45, 53.

¹⁶ Исто.

цијом, недозвољеним прометом дрога и оружја и сл. Појава прања новца спада у групу безбедносних проблема који омогућују да у блиској будућности настану још опасније појаве угрожавања безбедности како на унутрашњем, тако и на међународном плану.¹⁷

У овом и сличним случајевима јавља се нови феномен који тек треба истражити а то је: како и колико поједини облици угрожавања условљавају и омогућавају настојање, опстанак и развој других облика угрожавања. Односно, може ли се деловањем на један облик зауставити настојање и развој другог облика угрожавања.

Следећи проблем, с безбедносног аспекта, везан је за *динамичност структуре организованих криминалних група*. Наиме, организациона структура традиционалних криминалних организација заснивала се на пирамидалном устројству са строгом хијерархијом и поделом дужности.¹⁸ Временом је дошло до структуралних промена: уместо једне велике „пирамиде“ сада постоји више малих „пирамида“ које су међусобно повезане заједничким интересима. Претходно вертикално, замењено је хоризонталним устројством. Промене проистичу из: 1) спроведених мера за искорењивање криминалитета, и 2) потреба за развојем унутрашњих структура које највише одговарају конкретним криминалним делатностима.¹⁹ То може имати разне импликације на безбедност:

- временом може доћи до поделе послова и територије те су разоткривањем једне, остале криминалне групе заштићеније;
- може доћи до међусобних сукоба и оружаних разрачунавања међу припадницима различитих „кланова“ чиме се повећава укупна безбедносна проблематика;
- мање су шансе за разоткривање мале криминалне групе од оне која је већа;
- дошло је до одвајања легалних финансијских управљачких делатности од оних које су повезане са криминалним делатностима, и др.

Анализом резултата истраживања Центра за међународну превенцију криминала Уједињених нација који се односе на транснационалне организоване криминалне групе у Европи, може се доћи до занимљивих

¹⁷ Стајић, Љ., Јовашевић, Д.: Безбедносни и правни аспекти прања новца, *Наука-Безбедност-Полиција* No 1, Полицијска академија, Београд 2003, стр. 94.

¹⁸ О организацији и структури криминалних организација типа Мaфия опширније у: Бошковић, М.: *Организовани криминалитет* (други део), Полицијска академија, Београд 1998, стр. 103.

¹⁹ Heijden, T.v.d.: „Merenje organiziranega kriminala v zahodni Evropi“, *Proučevanje in pri-mjeralni vidiki policijske dejavnosti v svetu*, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana 1998, str. 243.

закључака о структури и битним обележјима овог савременог безбедносног проблема.²⁰ Наиме, истраживачки тим Уједињених Нација дошао је до закључка да се све транснационалне организоване криминалне групе могу сврстати у пет типологија. Критеријум ове типологизације била је структура криминалних група, на основу чега се могу идентификовати следеће:

1. *Стандардна хијерархија*: самостална хијерархијска група са јаким интерним системом дисциплине.
2. *Регионална хијерархија*: хијерархијски структуриране групе са јаким унутрашњих нивоима контроле и дисциплине, али са релативном аутономијом када је реч о регионалним компонентама.
3. *Групна хијерархија*: скуп криминалних група које су међусобно успоставиле систем координације и контроле (од слабог до јаког интензитета) свих својих различитих активности.
4. *Језгровита хијерархија*: релативно уско организована, али неструктурирана група окружена, у неким случајевима, мрежом појединаца који су ангажовани у криминалним активностима.
5. *Криминална мрежа*: лабава и флуидна мрежа појединаца, која често привлачи људе са посебним вештинама који у текућим криминалним пројектима преузимају на себе одређене задатке и функције.²¹

1. **Стандардна хијерархија** је најчешће идентификовани облик организованих криминалних група у датом узорку. Карактерише је један вођа и релативно јасно дефинисана хијерархија. Системи интерне дисциплине су стриктни. Јаки социјални или етнички идентитети могу се наћи у њима иако то није увек случај. Постоји релативно јасна подела задатака и често неки интерног кодекса понашања иако то може да буде имплицитно и не званично забележено. У скоро свим случајевима, стандардне хијерархијске криминалне групе имаће име по коме су познате како свом чланству тако и појединцима ван њих. Величина сваке групе може да варира од релативно малог броја чланова (само неколико лица) до неколико стотина њих. У већини случајева, међутим, стандардна величина била би од 10 до 50 чланова. Склоност ка корупцији с циљем олакшања примарних активности групе веома је изражена.

²⁰ У наредном делу текста биће приказани закључци до којих се дошло кроз анализу резултата овог истраживања. Сlike су такође преузете из овог рада: *Assesing Transnational Organized Crime: Results of A Pilot Survey of 40 Selected Transnational Organized criminal groups in 16 Countries*, Centre for International Crime Prevention, United Nations Office at Vienna, Vienna 2002.

²¹ Исто, р. 35.

Представници криминалних група оваквог типа су Кинеске и источноевропске групе из Русије, Бугарске, Литваније и Украјине.

2. Регионална хијерархија. Иако је реч о хијерархијској криминалној групи са релативно стриктним линијама командовања из центра, постоји одређени степен аутономије у регионалним организацијама које су под контролом групе. Тај ниво аутономије варира, али је обично ограничен менаџментом центра који свакоднево варира. Структура контроле у центру често се копира на регионалном нивоу. Степен интерне дисциплине је висок, а упутства која долазе из центра генерално надгласавају сваку регионалну иницијативу. Регионалне хијерархије, с обзиром на њихову географску дистрибуцију, генерално имају релативно велики број чланова и сарадника. Групе често имају јак социјални или етнички идентитет. С обзиром на њихову регионалну раширеност, ове групе се лако ангажују у вишеструким активностима, у чијој реализацији насиље има кључну улогу.

Представници ове типологије су транснационалне организоване криминалне групе из Азије (Јамгучи-Гуми) , Аустралије (Јапанске Јакузе) и Италије.

3. Групна хијерархија је удружење више организованих криминалних група на чијем се челу налази неко управљачко или надзорно тело. Групе у оквиру ове структуре могу да имају различите структуре, али је обично реч о групама са стандардним типом хијерархије о коме је претходно било речи. Уређење које важи за групу може да иде од флексибилне структуре типа кишобрана до постојања неког строжијег контролног тела, и унапред је предвиђено. Степен аутономије криминалних група које чине кластер релативно је висок, али кластер ипак има јачи идентитет него његови конституенси. Групне хијерархије могу да настану када велики број појединачних криминалних група почне да дели тржиште или регулише међусобне сукобе. Међутим, временом кластер почиње да поприма неки свој лични идентитет. С обзиром на број група које су укључене и потенцијалну географску разноврсност треба очекивати да ће се све групне хијерархије ангажовати у вишеструким активностима и да ће имати релативно велики број чланова. Групне хијерархије су релативно ретке и могу да буду подложне интерном надметању или полицијским интервенцијама које користе неслогу између њих. Формирање структуре је чврсто повезано са социјалним и историјским контекстом.

Репрезенти ове типологије су затворска банда Двадесетосморица из Јужне Африке, Зиберманова група из Русије и Италијанска група у Немачкој.

4. Језгровита хијерархија. Криминалне групе у оквиру ове типологије обично се састоје од ограниченог броја људи који образују једну релативно чврсту и структурирану групу за спровођење криминалних операција. Око те групе која чини језгро може постојати велики број придружених чланова или једна лабава мрежа која се с времена на време користи у зависности од конкретне криминалне активности. Може постојати и интерна подела активности између чланова језгра. Групе које се налазе у језгру обично су са ограниченим бројем људи и сасвим мале (око 20 људи или мање) те се лакше ангажују у појединачним или здруженим криминалним активностима. Интерна дисциплина се одржава захваљујући малом броју чланова групе и употреби насиља иако ово друго није толико изражено као у стандардној хијерархији. Групе које се налазе у језгру обично имају слаб или никакав социјални идентитет и њихова структура и функционисање у потпуности су подређени интересима малог броја људи који су за њих одговорни. Такве групе често немају име, ни за своје чланове нити за спољне сараднике. Реч је о лабаво структурираним криминалним операцијама под контролом мањег броја кључних играча окружених једним ширим кругом људи. Такве групе су стриктно оријентисане ка профиту и опортунистички се понашају, тако да се баве и илегалним и легалним активностима сходно томе из којих се активности у датом тренутку може извући већи профит. Чланство оваквих група је релативно слободно и флуидно: појединци или групе њих почињу да раде заједно на основу заједничких економских потреба. То значи да они могу да буду чланови групе или не у зависности од околности. На тај начин синдикат може да непрестано црпи нове људске ресурсе и да захтева од својих чланова нове вештине и знања сходно измењеним приликама и променама на тржишту.

Представник ове типологије је Меклинов синдикат из Аустралије.

5. Криминалне мреже се дефинишу активностима кључних појединаца који се ангажују у илегалним активностима склапањем често променљивих савеза. Такви појединци не морају себе да сматрају припадницима неке криминалне групе нити да их људи са стране сматрају криминалном групом. Критеријум окуљања у групу је лична оданост, а мање социјани, односно етнички идентитет. Ипак, они се окупљају око серије криминалних пројеката. Природа и успех у криминалним активностима тих мрежа тешко се могу одредити на основу индивидуалних карактеристика и способности оних који делују као њихови саставни делови. Мреже се обично састоје од онолико чланова колико је потребно за релативно лако руковођење иако, у многим случајевима, различите компоненте мреже могу да не сарађују блиско, али да буду повезане посредством неке треће особе или

више других људи. Лична оданост и везе су од суштинског значаја за очување мреже и кључни детерминанти међусобних односа. Требало би напоменути, међутим, да различити људи унутар мреже немају исти значај и да се мрежа обично формира око кључних појединаца посредством којих се и одвија највећи део активности мреже. С тим у вези, долази до реформи мреже након њеног напуштања од стране кључних појединаца. Овакве мреже често немају никаво име, те су због тога ниско профилисане у јавности.

Хијерархијске структуре се вероватно лакше детектују од стране полицијских и судских органа, а хијерархија ће се распасти уколико се неки специфични појединци или мање групе на врху тих хијерархија уклоне. Насупрот томе, када је реч о криминалним мрежама, полицијски и судски органи могу лакше да идентификују активности кључних појединаца и када су они ухапшени или су предмет кривичног гоњења, мрежа се просто и сама од себе реформише и окупља око нових појединаца и активности. Представници ове типологије су Меиј Верхагенова група из Холандије као и неке групе са Кариба.

Следећа специфичност интересантна с аспекта безбедности односи се на *проблеме сузбијања* транснационалног организованог криминала. Наиме, експанзија транснационалног организованог криминала затекла је многе државе и њихове органе социјалне контроле организационо и функционално неспремне за благовремено и адекватно супротстављање. Типичан пример овог су новонастале државе на простору бивше СФРЈ. То је захтевало доношење нове и адекватне законске регулативе која се односила на забрану појединих криминалних активности (нових облика и садржаја) са једне, и доградњу, реорганизацију и проширивање старих и давање нових овлашћења државним органима са друге стране. Међутим, ни то није довело до елиминације организованог криминала. Могуће решење овог проблема налази се у успостављању међународне сарадње између одређених субјеката безбедности више земаља. Разлози за то су бројни:

- код носиоца транснационалних криминалних активности концентрисани капитал је већи него материјална средства субјеката безбедности која су ограничена буџетском политиком државе;
- субјекти безбедности у многим земљама по правилу „касне један корак“ за организованим криминалом по питању поседовања коришћења савремених научних и техничко-технолошких достигнућа;
- постоје мишљења да се у супротстављању организованом криминалу морају користити исте методе које криминалне групе користе у обављању криминалне делатности. Међутим, субјекти система без-

бедности су у свом раду ограничени правном нормом, тј. законском регулативом у погледу својих овлашћења, и у борби против криминала не могу користити методе криминала засноване на безкурпулозном кршењу законских прописа и етичких норми;

- деловање субјеката безбедности ограничено је територијалном надлежношћу матичне, и суверенитетом суседних и других држава, па стога не могу интервенисати ван своје земље, што за транснационални организовани криминал не представља никакву баријеру;
- савремени транснационални криминал се испољава кроз организоване форме чије су структуре за разлику од структура субјеката система безбедности знатно хомогеније, са често бољом и успешнијом сарадњом и координацијом њених сегмената (група). Свеснији су неопходности поштовања унутрашњих, неписаних правила понашања што све проистиче из заједничких циљева и интереса криминалних организација. Код њих не долази до корупције, прекорачења и злоупотребе овлашћења, избегавања радних дужности и обавеза, незадовољства ниским примањима и лоше сарадње као што је то случај у структурама система безбедности;
- међународна сарадња између носиоца националног и транснационалног криминала је у многоме ефикаснија него ли између субјеката безбедности две различите државе. Док се између субјеката безбедности две земље јавља конкуренција што доводи до ограничене кооперације, између криминалних организација две земље или делова једне криминалне организације у више земаља налазе се заједнички интереси, који се најчешће огледају у илегалном профиту што доводи до квалитетније координације активности усмерених на реализацију заједничких циљева.
- међународни субјекти примарно економског карактера као што је то случај са неким мултинационалним компанијама, могу да се у оквиру своје редовне делатности баве и криминалним пословима (класични привредни криминалитет), или им је компанија само „покриће“ за скривање криминалних активности или за прање новца стеченог на противправан начин. У оваквим ситуацијама је деловање националних субјеката безбедности делимично ограничено с обзиром на чињенице да кривично дело има елементе иностраности, а да субјекти безбедности надлежни за расветљавање само неких елемената криминалних радњи (или припремне, или извршне

радње, радње помагања и сл.) који су се десили на територији надлежне државе.²²

Узимајући у обзир комплексност актуелне проблематике организованог криминала и њену изражену интернационалност, нарочито на подручју Западног Балкана, то је, као један од нужних предуслова за његово сузбијање неопходна међународна – регионална сарадња. Имајући у виду стање безбедности на подручју бивше СФРЈ у последњој деценији ХХ века, и мултиетничке и мултикултуралне конфликте на истом подручју, ефикасност реализације регионалне сарадње може бити неизвесна. Међутим, оно што је у интересу свих земаља овог региона јесте сузбијање, искорењивање или бар стављање под контролу транснационалног организованог криминала који нема проблема овакве природе. То се може постићи успостављањем адекватне сарадње полицијских, судских и органа надлежних за контролу прелажења државне границе.

4. Корупција

Корупција је појава која се јавила са настанком друштва. Одржала се у свим друштвеним системима и може се наћи не само у најширим него и у најмањим друштвеним групама. То је појава која, по исказима еминентних стручњака, у данашњим условима, узима велике размере и јавља се у скоро свим сферама живота. При том, што је већа и значајнија друштвена област у којој се јавља, већа је опасност по само друштво.

Штавише, многи аутори доказују да то постаје међународни проблем значајнији чак и од тероризма и организованог криминала

Вековима је застрашивање представљало једини вид одвраћања од корупције. Кривци за таква дела били су погубљени исто као убице или непријатељи државе. Тако оштре казне, међутим, нису дале адекватне резултате. Ово због тога што су појаву и развој корупције углавном одређивали политички носиоци моћи својом вољом, док су законски чиниоци ту веома мало утицали.

Корупција је и данас најприкривенија врста криминалног понашања. Висок степен прикривености одређен је чињеницом да су, и онај који даје и онај који прима, подједнако заинтересовани да се о њима не сазна.

Све то навело је многе земље у свету да се позабаве тим проблемом, па се може рећи да је општи став да методе и облици корупционашког по-

²² Мијалковић, С.: Осврт на облике и правце развоја међународне полицијске сарадње, *Безбедност* бр. 2/2003, стр. 187.

нашања предњаче у односу на средства и методе њеног сузбијања. Највећи део расправа о корупцији води се око тога колико је она озбиљна, како је открити и шта чинити са онима који у њој учествују. У ту сврху многе земље, у последње време, на највишем државном нивоу, дефинишу своју стратегију у борби против корупције. При том, полази се од чињенице да мали број откривених кривичних дела не приказује реално стање. С правом се претпоставља да је тај број незнатан због тога што је садашњим методама тешко открити и доказати корупционашку активност. Посебно, оне видове где су умешани представници власти појединих земаља. Корупционашку активност, у смислу злоупотребе информација (нарочито у трговини), злоупотребе лицитација, кршење правила о економским везама и сл., тешко је доказати, најчешће, због неадекватности или неприменљивости контролних механизма, недефинисаног система компетенција и других разлога.

Сузбијање корупције само преко кривичних закона сматра се довољним и неадекватним начином борбе против ове појаве. Данас се у свету све више укључују средства других грана права, нарочито уставног, управног, радног и грађанског, као и прописа из области финансија. Претерано истицање репресије сматра се контрапродуктивним и ствара убеђење да је борба против корупције искључиво ствар полиције, судова и тужилаштва, а не проблем целог друштва. Напори који се чине на том пољу резултирају дефинисањем различитих програма како би се искоренила корупција из јавног живота, посебно елиминацијом злоупотреба јавне функције за шта су везани велики корупционашки скандали. Неке земље су отишле толико далеко да су овакве ставове унеле и у устав.

Због повећане свести о корупцији, као и о ефектима њене штетности у последњих двадесетак година, организован је велики број међународних конференција не само на националном него и на интернационалном нивоу. Хитност потребе за борбом против корупције, као и озбиљне препреке ефикасној међународној сарадњи у тој области, приморали су највише међународне институције да се више баве тим проблемом. Тако су се феноменом корупције у националним и интернационалним размерама бавили: Организација уједињених нација, ОЕЦД, Европски савет, Европска унија и друге.

Заједнички именоватељ свих расправа јесте да највеће препреке у борби против корупције потичу због:

- непостојања прецизне и јединствене међународно признате дефиниције корупције,
- немогућности да се утврди одговорност подмићивања страних службеника у међународним размерама и

- неједнаког третирања одговорности корупције у приватном сектору.

На питање шта се тачно подразумева под појмом корупције, каква је њена правна природа, шта је карактерише, ко су носиоци ове појаве, односно вида, у суштини, привредног криминалитета, који су узроци њеног настанка, трајања и промена, какве су последице ове појаве (посредне и непосредне), како је сузбити и којим средствима то учинити, ни у науци ни у пракси још нема потпуних одговора. Корупција је најопаснији вид привредног криминалитета а карактеришу је прикривеност, променљивост, висок степен друштвене опасности, мноштво појавних облика, широка распрострањеност и интернационализација, тешко доказивање у кривично-правном смислу, користољубивост, перфидност (лукавство) учиниоца и специфичан објект који угрожава корупција, као што су законито функционисање државних и привредних институција и служби.²³

Ludovít Hudek (1995) својом дефиницијом ближе објашњава појаве које корупција обухвата. Према његовом мишљењу, корупција, осим најчешће идентификације са појмом подмићивања, подразумева и заштиту (патронат над неким), сукоб интереса, задовољавање приватних пословних интереса преко јавне службе и стицање нелегалних прихода на основу вршења функције у јавној служби, стицање користи на одговорној функцији у државном предузећу задовољењем приватних пословних интереса и крађом. Осим тога, у корупцију спада и стицање материјалне добити злоупотребом положаја, крађом службеника у државном сектору, одржавањем неетичких контаката са приватним сектором (рецимо, примајући провизију да би се закључио неки уговор), подмићивање у случају да држава одлучује о појединим правима неког правног и физичког лица, злоупотреба информација које су важне за трговинска и пословна питања (а до којих је јавни службеник дошао преко своје функције или положаја), спречавање конкуренције или неких других активности.

Проучавањем феномена корупције, може се закључити да је, упркос очигледној универзалности корупције, тешко доћи до споразума о заједничкој дефиницији.

Као што је В. Ј. Гардинер (1991) рекао „*ниједну дефиницију корупције неће подједнако прихватити у свакој земљи*“.

Упркос тој чињеници, током неколико протеклих година учињени су различити напори да се то промени. Ти напори резултирали су одређеним дефиницијама које су ушле у састав многих међународних докумената. Тако, нпр., члан 1 Нацрта конвенције Уједињених нација садржи следеће клаузуле:

²³ Јелачић М.: Корупција – друштвено-правни аспекти и методи супротстављања, МУП Републике Србије, Београд, 1996, стр. 42.

Свака земља чланица преузима обавезу да следећа дела учини кажњивим преко одговарајућих казни:

- нуђење, обећавање или давање било каквог новчаног износа, поклона или неке друге вредности од стране било ког приватног лица, у његово име, или у име било ког предузећа, или од стране било ког правног или приватног лица, неком јавном службенику или њему у корист, као незаконит утицај на извршење или уздржавање од извршења његових дужности;
- директно или индиректно изнуђивање, захтевање, прихватање или примање било каквог новчаног износа, поклона или неке друге вредности од стране јавног службеника у сврху незаконитог извршења или уздржавања од извршења својих дужности.

Савет ОЕЦД-а је, сходно својим Препорукама о подмићивању, усвојио следећу дефиницију: „*Подмићивање може обухватати директно или индиректно нуђење или обезбеђивање било какве материјалне корист и или неке друге вредности дате страном јавном службенику, који крши своје законите дужности, с циљем да се добије или задржи неки посао.*“

Мада су ове клаузуле ограничене на међународне трговинске и пословне трансакције и можда не обухватају сва средства и методе корупције, оне неспорно нуде помоћ која је неопходна да се установи груба дефиниција корупције.

Шире и прецизније дефиниције о корупцији које би са становишта теорије вероватно биле пожељније могу, с друге стране, довести до бескрајних схоластичких расправа које неће задовољити специфичне потребе органа кривичног гоњења и међународну сарадњу везану за конкретна криминалистичка питања.

Постојање заједничке и, можда, универзалне дефиниције од највеће је важности за оне који се баве законом, јер она полаже темељ делотворној међународној сарадњи.

Неуспех у постизању заједничког критеријума може, макар и нехотично, спречити међународну сарадњу, утолико што се билатерални или мултилатерални уговори углавном заснивају на принципу реципроцитета.

Корупција се, без сумње, у свим земљама света сматра кривичним делом које штети економији једне земље, али и њеном моралу и угледу. Према одредбама већине кривичних закона (нарочито у Европи) корупција је подједнако инкриминисана и кажњива не само у друштвеном (државном) већ и у приватном сектору. У свету, а нарочито у земљама Уједињене Европе данас преовлађује став, па чак и правило, да сви јавни службеници који одлучују о свом раду, морају бити довољно плаћени, па самим тим и лојални само држави. Потпуно се искључује могућност да јавни служ-

беници, на било ком нивоу, примају новац или поклоне за посао који обављају као државне или јавне личности.

Притисак на националне парламенте да се донесу строжи закони против корупције у последњих неколико година доноси одређене резултате, нарочито у Европи после познатих промена у односима између Истока и Запада и сталног процеса интеграције на ширем политичком и економском плану.

Као што смо видели институционализована корупција представља могућност да се на систематичан начин успостављају трајне везе, које разменом доносе добит онима који у размени учествују.

Учесници у корупционашком деловању уместо да се ослањају на законом прописане везе у политичким и економским контактима, ослањају се на ванинституционализоване путеве и везе тако што нуде или добијају неку добит. На тај начин остварују се одређене предности које се не би могле остварити на други начин. Чест је случај да је повезаност учесника у корупцији јача од легалне повезаности у политичким и економским односима. Иако је почетни импулс за корупцију жеља да се стекне предност над конкуренцијом у највећем броју случајева је то злоупотреба политичких процеса због личне користи. Друштвена опасност и угрожавање безбедности налазе се, управо, у чињеници што корупционашко повезивање спречава легалну функцију повезивања других људи. Због тога су последице корупционашких веза у супротности са оним што би се, иначе, сматрало друштвеним интересом.

У контексту ове расправе о институционализованој корупцији и њеној друштвеној опасности готово је сигурно да ће размена са свим последицама трајати само док стране које у њој учествују извлаче из ње корист.

У неким земљама корупција за време избора или због избора као специфичан вид корупције представља посебну друштвену опасност. Ово и због тога што се на тај начин мења исход изборне утакмице за дужност представника народа и државе.

Неспорно је да избори добијени корупцијом имају озбиљне последице на вршење функције парламента и извршне власти као институте где се доносе важне одлуке. Сврха корупције у овом случају јесте да се неке одлуке промене или не донесу да би једна од страна у корупционашкој размени стекла корист. Закључак који се из овога изводи показује да институционализована корупција несумљиво води ка незадовољавајућем степену извршења основних парламентарних функција. То се даље одражава на стопу економског раста, а тиме и на ниво политичке стабилности у земљи. Иако не постоје нарочито јаки емпиријски докази о овоме, постоје

добри теоретски разлози који нас наводе да очекујемо негативан однос између корупције и економског развоја, политичке стабилности, а тиме и безбедности једне земље.

Како ће корупција утицати на економски развој зависиће у највећем делу од природе и степена корумпираности. У савременим економијама функција легалне повезаности међусобно као и са политиком је врло важна јер се тиме обезбеђују смернице и повратна спрега између оних који доносе одлуке и оних који управљају. Убацивање корупције на кључна места повезивања ствара несумљиву штету непрекидном пристрасношћу и фаворизовањем једних на рачун других. Тиме су онемогућени и сви услови за стварање снажне економије.

Исто тако, корупција ствара озбиљне тешкоће парламентарној функцији остављајући озбиљне последице на политичку стабилност, а тиме и на безбедност. Ово зато што се политичка стабилност делимично заснива на везама између владе и њених грађана. У том случају парламент има веома важну улогу јер пружа могућност да заинтересоване стране изразе своје ставове. Парламент је и место политичких договора. У случају да је корупцијом спречено да се доношење одлука не одвија како је договорено, односно да се одлучује у корист корумпиране стране, други ће свакако на то реаговати. Тиме све одлуке вођене корупцијом доводе до политичке нестабилности, а када се то једном догоди процес се, по аутоматизму, убрзава стварајући још озбиљније проблеме.

Закључак

Савремени безбедносни изазови ризици и претње последица су насталих друштвених, геополитичких, геостратегијских, војних, политичких и економских промена у последњих петнаест година како на микро тако и на макро плану. Иако очекиване, те промене су затекле неспремне скоро све системе безбедности па и оне најмоћније. Гломазни, неефикасни и организовани по принципима да угрожавање долази од других држава, нису у стању да одговоре опасностима које сада долазе од недржавних субјеката у виду терористичких мрежа и организованих криминалних транснационалних група које не морају да брину о поштовању суверенитета других држава, међународним правним нормама поштовања људских права нити о бирократским процедурама у сарадњи и размени информација. Ако томе додамо и нови квалитет у смислу поправљене структуре криминалних организација и субјеката у техничко-технолошком и организационом смислу онда не чуди предност коју су стекле у односу на старе

системе безбедности. Као такве, носиоци су све бројнијих и деструктивнијих облика угрожавања са вишеструко опаснијим последицама. Шта више, изгледа да се приближавамо угрожавајућим сценаријима са катаклизмичним прогнозама. Деструктивност која се некада није могла ни замислити данас све више постаје предмет расправе међу експертима. Системи безбедности својом организацијом, ефикасношћу и ефективношћу уз примену софистираних средстава и мера нове генерације тек треба да дају одговор на нове изазове ризике и претње.

*Ljubomir Stajic, PhD, Full profesor
Novi Sad School of Law*

Postmodern Terrorism, Organized Crime and Corruption as Contemporary Security Challenge, Risk and Threat

Abstract

This paper is a theoretical reassessment of a new security concept in the light of modern global events. The origin of these new security challenges, risks and threats is linked to the end of the Cold War and the bipolar division of the world between the two superpowers.

For more than 50 years, dominant security threat was the opposite superpower's nuclear capacity. The main characteristic of the period is that it was based on a summary of security concepts of individual states or blocks, partially supported by a collective security system embodied in the UN. Another characteristic of this period is that the security of the time was jeopardized by „the enemy well-known“. Then the aims were clearly defined and finally, there was a possibility of predicting the reaction of the opposite power. It is this fact that represents the main difference from today's modern security threats which mainly originate from nongovernmental sources.

In fact, a great number of significant threats nowadays do not originate from one or more states but from nongovernmental more or less uncontrolled sources. This work introduces classification of new security challenges, risks and threats according to these criteria. The work also contains three dominant forms of security threats, as selected by the author.

Today, postmodern terrorism, organized crime and corruption, although bearing the same name and pursuing the same goals as before, have completely new energy and degree of threat and with their power exceed the perils known so far.